

ФАКТОРИ І ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Постановка проблеми. Сільське господарство України відіграє визначальну роль в забезпеченні продовольчої безпеки нашої країни, формує 17 % валового внутрішнього продукту та близько 60 % фонду споживання населення. Крім того, аграрний сектор є одним з основних бюджетоутворювальних джерел національної економіки, частка якого у зведеному бюджеті України за останні роки становить 8-9 %, а також займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту.

В сучасних умовах процеси глобалізації господарських відносин є визначальними у розвитку світової економіки. Ефективність інтеграції аграрного сектору економіки України у систему зовнішньоекономічних зв'язків, відповідно до вимог СОТ, вимагає високого рівня його адаптованості до тенденцій зовнішнього середовища.

Ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах, забезпеченню економічної безпеки України. Тому вивчення факторів та чинників, які впливають на ефективний розвиток зовнішньоекономічної діяльності є досить актуальним.

Стан вивчення проблеми. Дослідження проблем зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів національної економіки, шляхів та методів їх вирішення і ролі у формуванні конкурентоздатності аграрних підприємств знайшли відповідне відображення в наукових працях відомих учених-економістів - В.Г. Андрійчука, Т.Ю. Богомолової, В.І. Бойка, В.П. Галушки, В.І. Губенка, О.Д. Гудзинського, О.М. Жеглова, А.М. Кандиби, Лукінова, Ю.П. Макогона, М.Й. Маліка, О.М. Онищенко, Б.Й. Пасхавера, А.П. Румянцева, Ю.І. Скирка, О.В. Шубравської, А.Є. Юзефовича, В.В. Юрчишина, та інших вчених. Але тривалі процеси реформування галузей національної економіки вимагають подальшого більш глибокого дослідження ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Завдання і методика досліджень. Мета досліджень полягає у вивченні факторів і чинників ефективного розвитку зовнішньоторговельних операцій підприємствами аграрного сектору. Теоретичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання і системний підхід до вивчення економічних процесів; монографічний; законодавчі, нормативно-правові акти.

Результати досліджень. Зовнішньоекономічні зв'язки в сучасних умовах стають могутнім засобом прискорення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Нині оволодівати найновішими досягненнями науки і техніки без інтенсивного обміну науковими дослідженнями, різноманітними товарами і послугами означає нераціонально використовувати власні ресурси, втрачати час і темпи розвитку. Зовнішньоекономічна діяльність дає змогу прискорювати науково-технічний прогрес завдяки організації спільних досліджень, швидкому переобладнанню сучасною технікою цілих галузей і виробництв, сприяє розв'язанню багатьох соціальних проблем. Отже, зовнішньоекономічні зв'язки стають одним з основних чинників розвитку господарства.

Зовнішньоекономічна діяльність полягає у встановленні зовнішніх зв'язків держави з іншими країнами та міжнародними організаціями – партнерами міжнародної діяльності.

Встановлені такі чинники розвитку зовнішньоекономічних зв'язків як: конкуренція; різний рівень науково-технічного прогресу; спеціалізація і кооперування виробництва; обмеженість ресурсної бази окремих країн; розширення місткості внутрішнього ринку (рис.1).

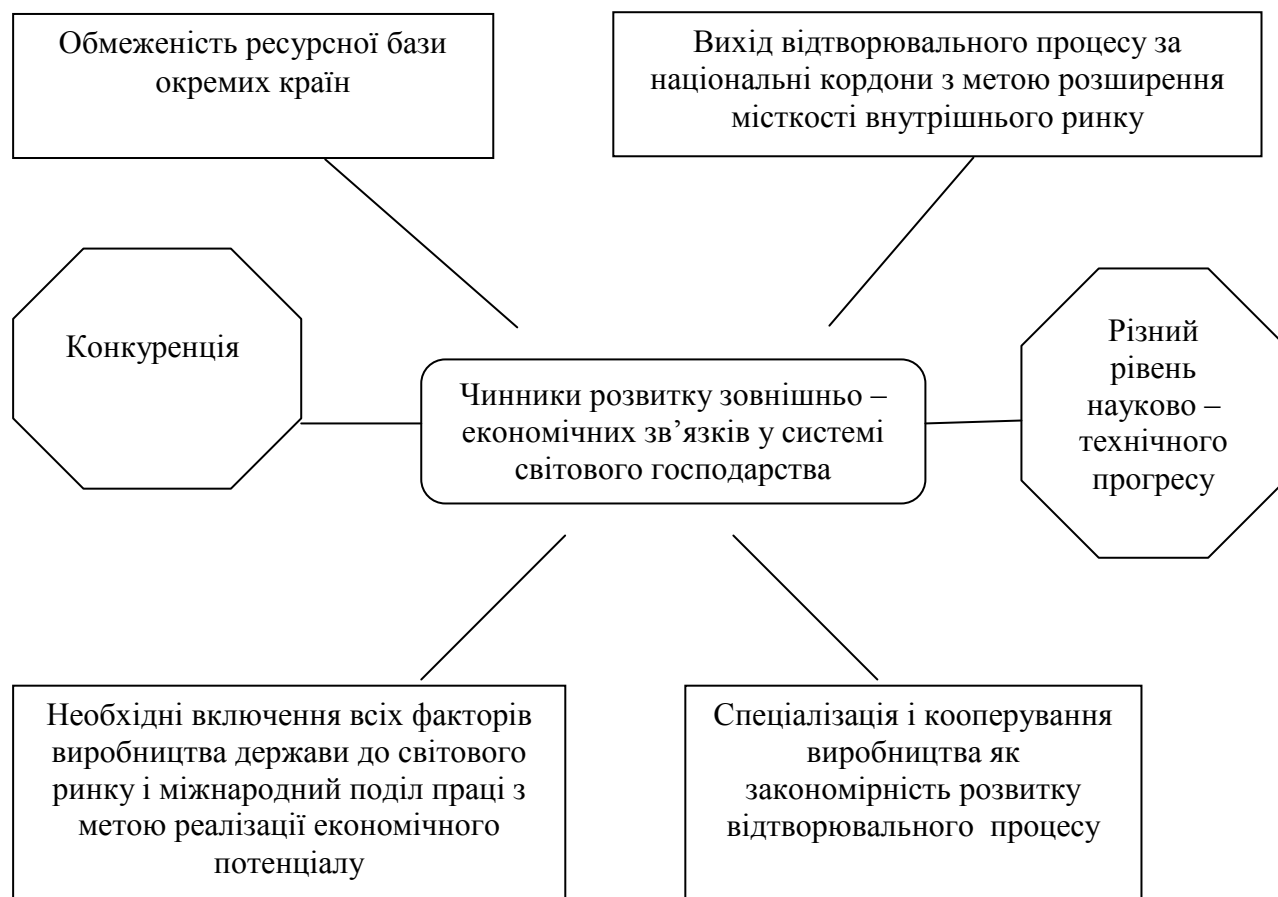

Рис.1. Чинники розвитку зовнішньоекономічних зв'язків [3]

Чинники, що впливають на організацію зовнішньоекономічної діяльності підприємств, доцільно розбити на дві групи: зовнішні та внутрішні (рис.2). Такий підхід зручний тим, що дозволяє пов'язати їх із стратегічним менеджментом, основою якого є SWOT-аналіз. Перша частина цього аналізу – "сильні і слабкі сторони" підприємства - відтворює внутрішні чинники. Друга частина – "можливості та загрози" - пов'язана із зовнішніми чинниками.

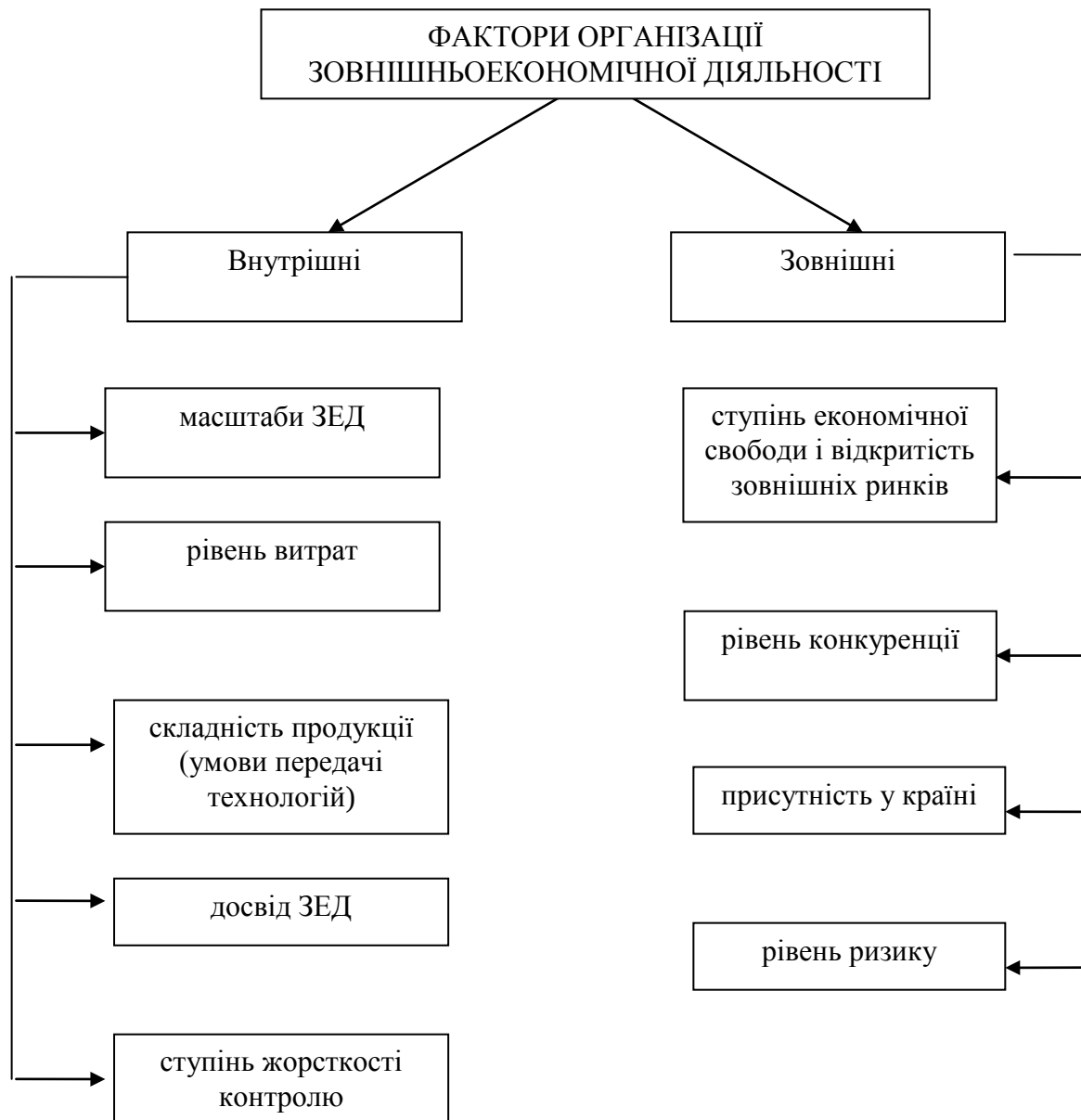

Рис. 2. Фактори, що впливають на організацію зовнішньоекономічної діяльності підприємства [3]

До внутрішніх чинників відносять: масштаби зовнішньоекономічної діяльності; витрати; складність продукції; досвід; контроль. До зовнішніх чинників підприємств відносять: економічна свобода; конкуренція; присутність у державі; ризики. Без аналізу цих факторів, які формують систему конкурентного середовища підприємства, неможлива практична робота на ринку.

На нашу думку фактори розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна поділити на: наукові; техніко-технологічні; управлінські; економічні; соціально-демографічні; географічні; екологічні; політичні. Охарактеризуємо кожен з факторів.

Техніко-технологічні фактори характеризуються розвитком техніки, обладнання, інструментів, процесів обробки та виготовлення продуктів, матеріалів і технологій, а також ноу-хау, відображають стан та динаміку науково-технічного прогресу, рівень техніки та технології, продуктивність та надійність устаткування, гнучкість виробничих процесів тощо.

Управлінські фактори характеризують структуру та ефективність системи управління аграрним підприємством, рівень організації його маркетингової та фінансово-економічної діяльності, характер організації виробничих процесів та організації праці, ступінь ефективності створених на аграрному підприємстві систем прогнозування, стратегічного та поточного планування, моніторингу та оперативного регулювання тощо.

Економічні фактори відображають стадію циклу розвитку економіки, розвиток інтеграційних процесів у економічному просторі, загальногосподарську та галузеву кон'юнктуру, методи та механізми регулювання господарської діяльності на рівні держави, регіонів та галузей тощо.

Соціально-демографічні фактори відображають стан та динаміку соціальних та демографічних процесів, що відбуваються на макро- та мікро- рівнях. Екологічні фактори характеризують взаємозв'язок виробничо-економічної діяльності сільськогосподарського підприємства зі станом оточуючого природного середовища. До цієї групи слід віднести вимоги екологічного законодавства, витрати, що виникають у зв'язку з утилізацією відходів виробництва, витрати на утримання та експлуатацію природоохоронних споруд тощо.

Географічні фактори – це фактори, які пов'язані з розміщенням, топографією місцевості, кліматом і натуральними ресурсами, зокрема, корисними копалинами.

Політичні фактори здійснюють суттєвий вплив на конкурентне середовище, серед найголовніших політичних факторів можна виділити, у першу чергу, загальнополітичний клімат та стан розвитку міжнародних відносин, політики іноземних країн щодо соціально-економічних та політичних перетворень в Україні, військово-політичні конфлікти в окремих регіонах світу. Група політичних факторів має однозначно зовнішній характер походження по відношенню до аграрного підприємства, через що можливість прямого впливу на них з боку аграрного підприємства майже повністю відсутня.

Особливої уваги заслуговують фактори конкуренції, тобто фактори, які відбивають майбутні та поточні дії конкурентів, зміни в частках ринків, концентрації конкурентів тощо. Для системного аналізу та оцінки впливу цих факторів на ринок та визначення характеру конкурентної боротьби використовують модель п'яти сил конкуренції М. Портера.

Чим більше угод укладається, тим ймовірніше, що втратиться контроль над прийняттям рішень, а це може відобразитись на оптимізації діяльності підприємств на глобальному рівні, включаючи такі питання, як географія розширення виробництва, освоєння нових видів продукції або забезпечення якості. Угоди із зовнішніми організаціями передбачають також розподіл прибутків, що має велике значення для підприємств із високим потенційним прибутком. Підприємство при цьому ризикує і тим, що його конфіденційна інформація стане відомою конкурентам. Деякі аналітики вважають, що втрата контролю над гнучкістю бізнесу, прибутками і поведінням у конкурентному середовищі - це найважливіша змінна, яка впливає на вибір того чи іншого режиму міжнародних операцій.

Економічна свобода включає такі чинники, як пряме заміщення окремих форм діяльності, визначення ставок податків, розміри коштів, що репатріюються, вимоги (фактичні або можливі) дотримання умов антимонопольного законодавства, висунення умов, за яких актив, що є приватною власністю, потрапляє в суспільний сектор і стає доступним для інших.

Залежно від місця виникнення фактори розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства поділяють на внутрішні та зовнішні (рис. 3).

Рис.3. Система факторів розвитку зовнішньоекономічної діяльності [1]

Виникнення та інтенсивність прояву внутрішніх факторів безпосередньо залежить від діяльності аграрних підприємств в конкурентному середовищі, стану їх ресурсної бази, характеру організації системи стратегічного управління, системи загального менеджменту тощо. Виникнення та інтенсивність прояву зовнішніх факторів не залежить від діяльності аграрних підприємств і обумовлюється станом зовнішнього середовища. Фактори зовнішнього середовища є вкрай неоднорідними за джерелами свого походження, оскільки виступають проявом систем різного рівня.

Висновки та пропозиції. Історичний досвід свідчить про те, що область і її аграрний комплекс у недостатній мірі беруть участь у міжнародній торгівлі і не використовують тих переваг, які могла б дати така участь для підвищення ефективності виробництва. Зовнішньоекономічна діяльність в аграрному секторі тільки набирає темпів, розширюється, достатньо необхідного досвіду ще не нагромаджено.

До основних факторів, що певною мірою стримують зростання українського експорту аграрною продукцією можна віднести:

- помітне посилення міжнародної конкуренції і зростання державної підтримки свого експорту у провідних зарубіжних країнах;
- значно ускладнений вихід на світові ринки для українських підприємств внаслідок протекціоністських заходів з боку ряду країн щодо захисту власних ринків;
- недостатній розвиток системи сертифікації та контролю якості експортної аграрної продукції (і тому збут низькосортної продукції за низькими цінами);

- відсутність досвіду та спеціальних знань щодо виходу на світові ринки у більшості аграрних підприємств, низький рівень маркетингової діяльності, нескоординованість дій на державному рівні;
- розрив традиційних виробничих та коопераційних зв'язків з підприємствами країн СНД та Східної Європи;
- низький рівень співробітництва з країнами, що розвиваються;
- критично недостатнє інвестування в перспективні експортноорієнтовані проекти за рахунок внутрішніх ресурсів та обмежені можливості використання з цією метою іноземних інвестицій і кредитів внаслідок низького міжнародного рейтингу фінансово-економічної надійності України.

Анотація

У статті розглянуто чинники розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, фактори, що впливають на організацію зовнішньоекономічної діяльності підприємства, систему факторів розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Досліджено основні фактори, що певною мірою стримують зростання експорту.

Ключові слова: чинники, фактори розвитку, зовнішньоекономічна діяльність, ефективність, договір, зв'язки.

Аннотация

В статье рассмотрены факторы развития внешнеэкономических связей, факторы, что влияют на организацию внешнеэкономической деятельности предприятия, систему факторов развития внешнеэкономической деятельности. Исследованы основные факторы сдерживающие рост экспорта.

Ключевые слова: факторы, факторы развития, внешнеэкономическая деятельность, эффективность, договор, связи.

Summary

In the article the factors of development of external economic communications, factors, are considered, that affect organization of foreign economic activity of enterprise, system of factors of development of foreign economic activity. Basic factors retentive are explored growth of export.

Keywords: factors, factors of development, foreign economic activity, efficiency, agreement, communications.

Список використаних джерел:

1. Вічевич А.М. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник. / Вічевич А.М., Матвеев М.Е., Максимець О.В. – Львів: Афіша, 2004. – 272 с.
2. Кваша С.М. Зовнішньоекономічна діяльність АПК України: стан, стратегія і практика / С.М. Кваша. – К.: ЗАТ «НІЧЛАВА», 2000. – 252 с.
3. Торгова Л.В. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навчально-методичний посібник. / Торгова Л.В., Хитра О.В. - Львів: "Новий світ-2000", 2006. – 512 с.
4. Фліссак А. Зовнішньоекономічна діяльність України в контексті інтеграційних процесів / Фліссак А. // Журнал європейської економіки. - 2006.- № 2.- 200 с.